

**Stockholms
stad**

**Årstafältet
Delstudie
Naturmiljö**

Naturvärden och ekologiska nätverk

2012

Innehåll

I Sammanfattning	3
2 Områdets karaktär och värden	6
2.1 Öppna marker	6
2.2 Buskar och bryn	7
2.3 Skog och trädmiljöer	7
2.4 Valla å och dammen	8
2.5 Fågelliv	8
3 Påverkan på ekologiska nätverk och lokala naturvärden	9
3.1 Öppna marker	9
3.2 Buskar och bryn	10
3.3 Skog och trädmiljöer	11
3.4 Valla å och dammen	12
3.5 Fågelliv	13
4 Tabell, delområden på Årstafältet	15
5 Referenser	18

Beställare: Stockholms stad, exploateringskontoret

Rapporten kan citeras som: Hebert, M. & Koffman, A. 2012. *Årstafältet Naturvärden och ekologiska nätverk* Calluna AB, Stockholm.

Projektledning: Mova Hebert

Rapport: Mova Hebert och Anna Koffman

Projektgrupp Calluna: Mova Hebert (NVI och fågel), Anna Koffman (NVI och fågel), Jakob Sörensen (NVI), Håkan Andersson (vedinsekter) och Erland Dannelid (vatteninsekter), Lisa Sigg (litteraturstudie sånglärka)

Kvalitetssäkring: Håkan Andersson, Tove Adelsjö (även layout) och Kristina Kvamme

Intern projektbeteckning: MHT0024 Naturvärdesinventering Årstafältet

I. Sammanfattning

Årstafältet är flackt och jordmånen består av mäktiga lerlager. Årstafältet är en del av ett gammalt kulturlandskap och fram till 1960 bedrevs här jordbruk. Spritt på fältet finns lövträds- och buskmiljöer. Söder om det egentliga fältet ligger Kvarnbacksskogen. 2001 antogs en detaljplan för anläggande av en landskapspark. Den innebär att bl.a. att dagvattenanläggningen och koloniområdet skapades och att Göta landsväg rustades upp. 2004 öppnades Södra länken och trafiken försvann från Årstälänken. Området fick en mer intensiv skötsel och fler besökare. Värden knutna till det ålderdomliga odlings- och kulturlandskapet finns delvis kvar med öppna marker och marker med inslag av buskar och bryn.

Årstafältets största värde utgörs av de stora sammanhängande områdena med öppna och halvöppna marker. Med den karaktären, som påminner om ett odlingslandskap, har Årstafältet en ekologisk funktion för växt- och djurarter, bland annat fåglar, som hör till odlingslandskapet. Den planerade bebyggelsen på Årstafältet ger sammantaget sämre förutsättningar för tex. rastande fågel. Funktionen kan bestå om det framtida fältet utformas så att minst 12-15 hektar sammanhängande yta har god funktion. Det är viktigt att områden med naturvårdsinriktad skötsel inte splittras upp eller blir för små för att funktionen som rastlokal ska bibehållas.

En naturvärdesinventering har utförts. På Årstafältet finns idag värden med anknytning till hävd, t.ex. torrbackarna i södra delarna av fältet. Två små torrbackar (delområde 38 och 40) kommer att försvinna då den ligger inom den blivande kvartersmarken. Dammen och Valla å tillför värden för fåglar och viss mån för insekter och kärlväxter. Buskmiljöer finns spritt på fältet. Delar av hagtornsmiljöerna vid Valla å (delområde 11) kan kanske flyttas från den blivande kvartersmarken, annars riskerar den att delvis försvinna. Värden knutna till trädmiljöer finns i vitpilsallén (delområde 15). Den växer på den blivande kvartersmarken. Borttagande av pilallén riskerar att ge en förlust av värden knutna till gamla lövträd på Årstafältet.

De prioriterade ekologiska nätverken i Stockholms stad är nätverk för eklevande arter, nätverk för paddor och nätverk för barrskogsarter. Utredningsområdet har inte har någon större betydelse som ekologiskt spridningssamband för dessa habitatnätverk. Den nya bebyggelsen och krympningen av fältet har för dessa ingen negativ påverkan.

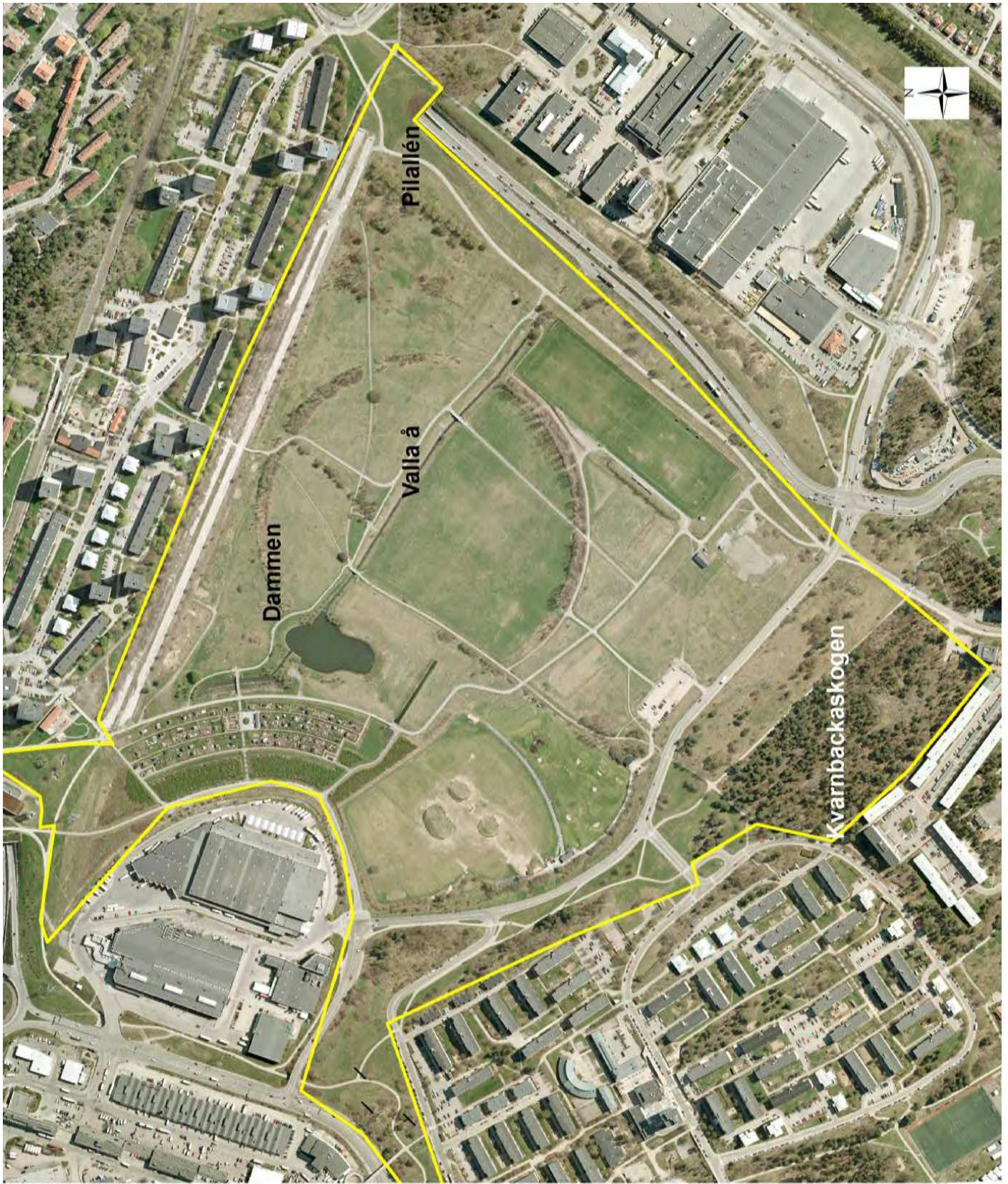

Figur 1: Dammen på Årstafältet är en del av den landskaps-park som skapades år 2004.

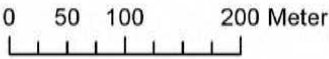

Figur 2: En gammal vitpilsallé finns i nordöstra delen av fältet. Allén har värden för vedlevande insekter och hålhäckande fågel.

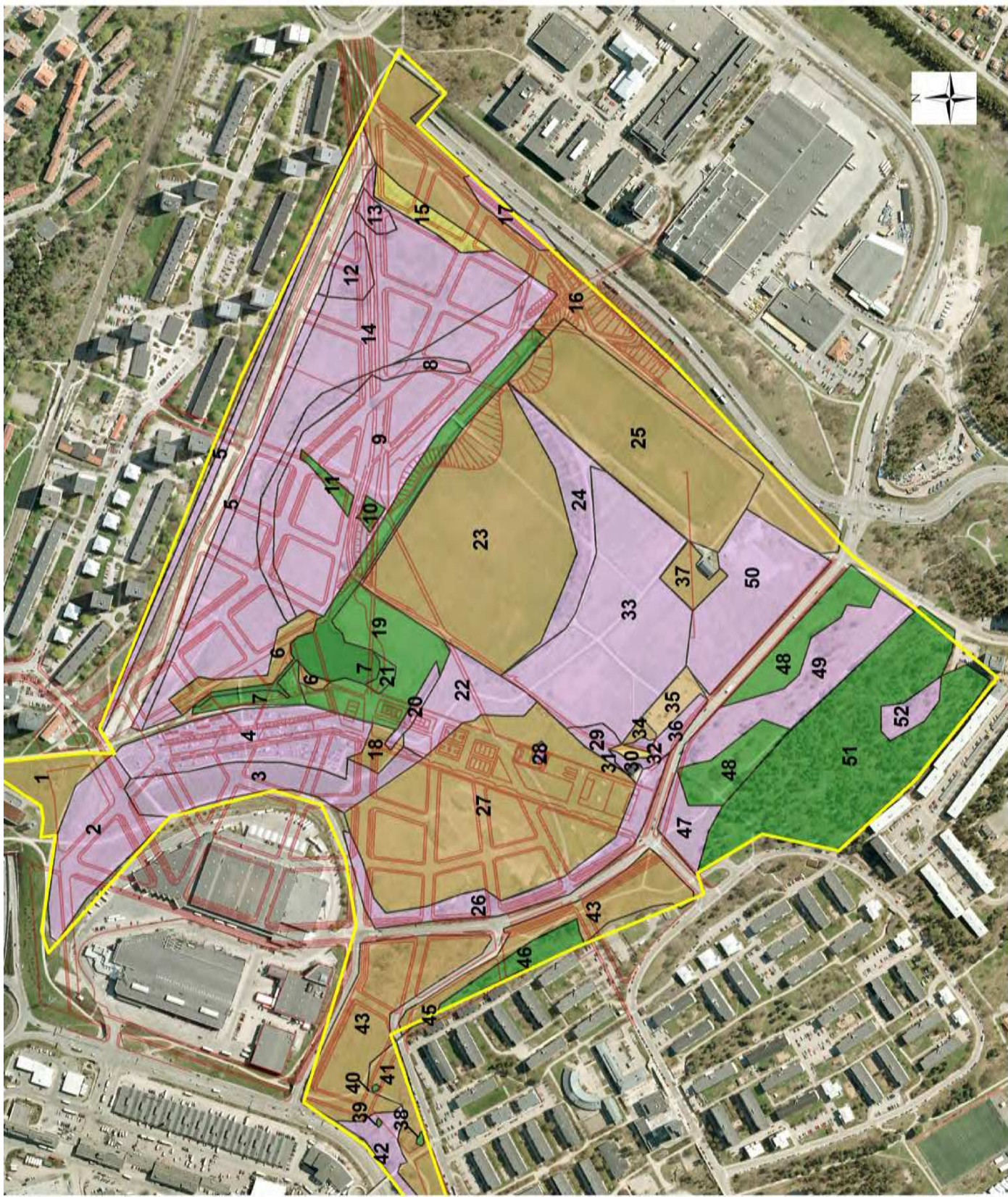

Karta 1: Utredningsområde markerat med gult.

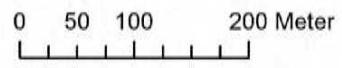

Naturvärdesklass

- Område med högt naturvärde, klass 2
- Område med naturvärde, klass 3
- Område med visst naturvärde, klass 4
- Område utan särskilda naturvärden, klass 5

— Föreslagen bebyggelse, park- och aktivitetsbrygga

Karta 2: Naturvärdesklasser och delområdesnummer.

2. Områdets karaktär och värden

Årstafältet är flackt och jordmånerna består av mäktiga lerlager. Årstafältet är en del av ett gammalt kulturlandskap. Ersta, Östberga, Bägersta och Walla är namn på gamla gårdar som låg kring fältet. Fram till 1960, då Ersta gård revs, bedrevs jordbruk. Då Årstälänken stängdes 2004 blev Årstafältet mer attraktivt att vistas på. 2001 antogs en detaljplan för anläggande av en landskapspark. Den innebar att Göta landsväg rustades upp och fick en ny stenvalvsbro. Golfen fick ökat utrymme och rugbyplanen, koloniområdet, parkeringen och dagvattenanläggningen blev nya inslag. Ytterligare två broar anlades över Valla å och nya parkvägar tillkom. Buskar och träd planterades och park och naturmark fick delvis en intensivare skötsel med gräsklippning av bollplanerna och andra stora gräsytor centralt på Årstafältet. Området fick också fler besökare. 2011 inrättades ett hundrastområde i södra delen av fältet. 2012 gjordes området mer permanent med stängsel kring en klippt gräsyta.

Värden knutna till det ålderdomliga odlings- och kulturlandskapet som delvis har bevarats på Årstafältet är öppna marker och marker med inslag av buskar och bryn. I ett sådant landskap kan hävd skapa stora värden för flora och fauna. På fältet finns värden med anknytning till hävd i små spridda förekomster, till exempel vid torrbackarna i södra och västra delarna. De stora öppna och halvöppna ytorna är även värdefulla för insekter och fåglar.

2.1 Öppna marker

Årstafältet har varit en öppen miljö under lång tid. Det är svårt att få fram kunskap om vilka växter som har varit dominerande i det historiska landskapet. I norr där markskötseln inte är så intensiv växer idag blodrot, ängshav-erot, ryssgubbe, vitmåra och ängskavle. Söder om Göta landsväg dominerar gräs. Kring Östberga och mellan golfen och Göta landsväg finns små torrbackar insprängda i den annars friska marken, ofta i anslutning till små uppstickande hållar. På den torra marken på bullervallen mot Huddingevägen finns inslag av småvuxna örter som svartkämpar, ängssyra och gråfibbla. Söder om Östbergavägen finns områden med torrbacksflora.

Vissa av ytorna slås relativt sent och det slagna materialet tas bort medan andra ytor klipps kontinuerligt under växtsäsongen och hålls som gräsmattor. Öppna marker med en varierad flora är viktiga för insekter som vill ha värme och som söker föda från nektarrika blommor. Göta landsväg är en mycket värdefull kulturmiljö. Grusvägar och vägkanter kan även ha värden för kärlväxter och insekter. I dagsläget kan man inte urskilja särskilda värden för växt- och djurlivet kopplade till Göta landsväg eller dess sträckning.

Figur 3: Idag är förhållandena näringsrika och fältskiktet domineras av arter som är vanliga på näringsrik mark.

2.2 Buskar och bryn

Fina buskmiljöer finns på flera ställen på fältet. Väster om koloniområdet finns ett område med bland annat oxbär, fläder och slån. Kring golfbanan finns en bård med sälk och hägg. Mitt på fältet finns en stor cirkel med träd och planterade buskar. I södra delen av Årstafältet och söder om Östbergavägen finns slån- och nyponbuskar. Buskar och bärande träd av olika slag är viktiga för fåglar och insekter. Ofta finns buskar i bryn mellan skog och öppen mark och är en kantzonsmiljö. På sydsidan om ett buskage skapas värmefickor som gynnar steklar (bland annat bin) och fjärilar. Buskagen skapar även vindskydd vilket underlättar för insekters förflyttning.

Figur 4: Kvarnbacksskogen söder om Årstafältet, en blandskog som domineras av tall.

2.3 Skog och trädmiljöer

Värden knutna till trädmiljöer finns i vitpilsallén i nordöstra delen av fältet. Allén har värden för vedlevande insekter och hålhäckande fågel. Kring allén finns ganska gott om sälk, en värdefull trädart för många insekter, särskilt vartidiga arter. Både blommornas nektar och veden är viktig.

Söder om Årstafältet ligger Kvarnbacksskogen, en blandskog som domineras av tall. Vissa av tallarna börjar bli gamla och det finns inslag av död ved. Inga signalarter knutna till tall konstaterades vid inventeringen, men tallområdena kan ha värden för arter knutna till barr- och tallskog. Öster om Östbergahöjden finns en trädbevuxen sluttning. Även här dominerar tall och det finns inslag av träd som börjar bli grova. I delområdet finns värden för arter knutna till tall.

2.4 Valla å och dammen

Valla å och dammen är delar av en dagvattenanläggning som även består av en översilningsdel och ett underjordisk magasin. Dammen är upp till två meter djup och har flacka kanter åt söder och en brantare sluttning mot norr där det också finns en cementkant som avslutar dammen. Vegetationen består av gula näckrosor, svärdsiljor och vass. Dammen får vatten från Östbergahöjden, Huddingevägen via tillflödet Valla å samt från Årstafältet. Vattenkvaliteten och den hydrologiska funktionen bedöms som god i en utredning som gjordes av WSP 2009.

Dammens biologiska värde är främst knutet till dess funktion som livs- och larvmiljö för insekter och smådjur, som ett skydd för fågel och som födoresurs för fågel. Inga groddjur har påträffats under inventeringarna som gjorts i samband i denna rapport. Insekter som påträffats i dammen eller i dess närheten är bred trollslända, dagsländelarver av släktet *Cloeon*, ryggsimmare och buksimmare. Värdet är i dag relativt lågt, bland annat har fisk påträffats, vilket bidragit till att vissa insektsgrupper helt försvunnit. Även bristen på lämpligt bottensubstrat är negativ för kärlväxter (och insekter).

2.5 Fågelliv

Årstafältet har värden för olika fågelarter under olika delar av året. Under vår, sensommar och höst är fältet en rastlokal för änder, vadare, bland annat tofsvipa, och gäss. Dessa artgrupper rastar i litet antal och nyttjar ofta dammen eller området närmast Valla å. De öppna gräsmarkerna är viktiga rast- och födosöksområden för bland annat stare, grönfink, steglits, skrattnås, trastar, duvor och även sånglärka. Delområden med bäst förutsättningar för öppenmarksarterna finns i södra delen av fältet. De stora bollplanerna centralt på Årstafältet bidrar till en miljö som attraherar öppenmarksarter rent visuellt, men som inte är en lämplig livsmiljö. Skrattnås och ringduva har särskilt observerats på de mer triviala markerna som domineras av gräs, till exempel på bollplanerna där de plockar mask och insekter. I norr finns delområden som kompletterar och delvis överlappar funktionen för öppna ytor, men som har ett större inslag av träd och buskar. Tornfalk ses regelbundet jaga på fältet. Den är exempel på en art som är knuten till öppna marker av olika slag för födosök och gärna jagar över marker med inslag av buskar och bryn.

Under sommaren häckar flera av de i stads- och parkmiljö vanligt förekommande arterna: koltrast, nötväcka, stare, ringduva, lövsångare och törnsångare. Häckningsmiljöer är träd och buskar. I pilalleén finns även spår av större hackspett. Fåglar som vilat eller födosökt i dammen (observationer under inventering och fältbesök 2011) och i närheten är skrattnås, silltrut, strandskata, bläsand, storskrake, sothöna, tofsvipa och gräsand. Från Artportalen anges dessutom att arter som dvärgbeckasin och enkelbeckasin rastat i dammen.

Årstafältet har varit en av de få platser i Stockholms stad där sånglärka förekommer under häckningssäsong och där den regelbundet försöker häcka. 2004 bedöms försöket ha lyckats, annars är häckningsframgången okänd. Det krävs ofta riktade inventeringar för att fastställa häckningsframgång och sådana har inte gjorts. För att häcka kräver sånglärkan stora, extensivt skötta gräsmarker eller jordbruksmark som slås sent. Den sporadiska häckningsframgången visar att situationen på Årstafältet inte är bra för sånglärkan i dagsläget. Sånglärkan är rödlistad och förs till kategorin nära hotad (NT).

Hämpling och rosenfink är två ovanliga arter som tidigare år har observerats på Årstafältet. De är knutna till buskmiljöer, både för att de uteslutande äter knoppar, skott och bär och för att de häckar inne i buskarna, strax över markhöjd. Observationer av dessa fåglar indikerar inte häckande par av arten utan det rör sig om strööbserverationer på våren då unga hanar som inte bildat revir kan observeras sjungande i marker som dessa. Hämpling syns här främst under höst och vinter. För att bevara bra förutsättningar för dessa fåglar att fortsätta att sporadiskt uppträda här och kunna nyttja Årstafältet som en resurs, är det nödvändigt att ha kvar och utveckla buskmarkerna.

3 Påverkan på ekologiska nätverk och lokala naturvärden

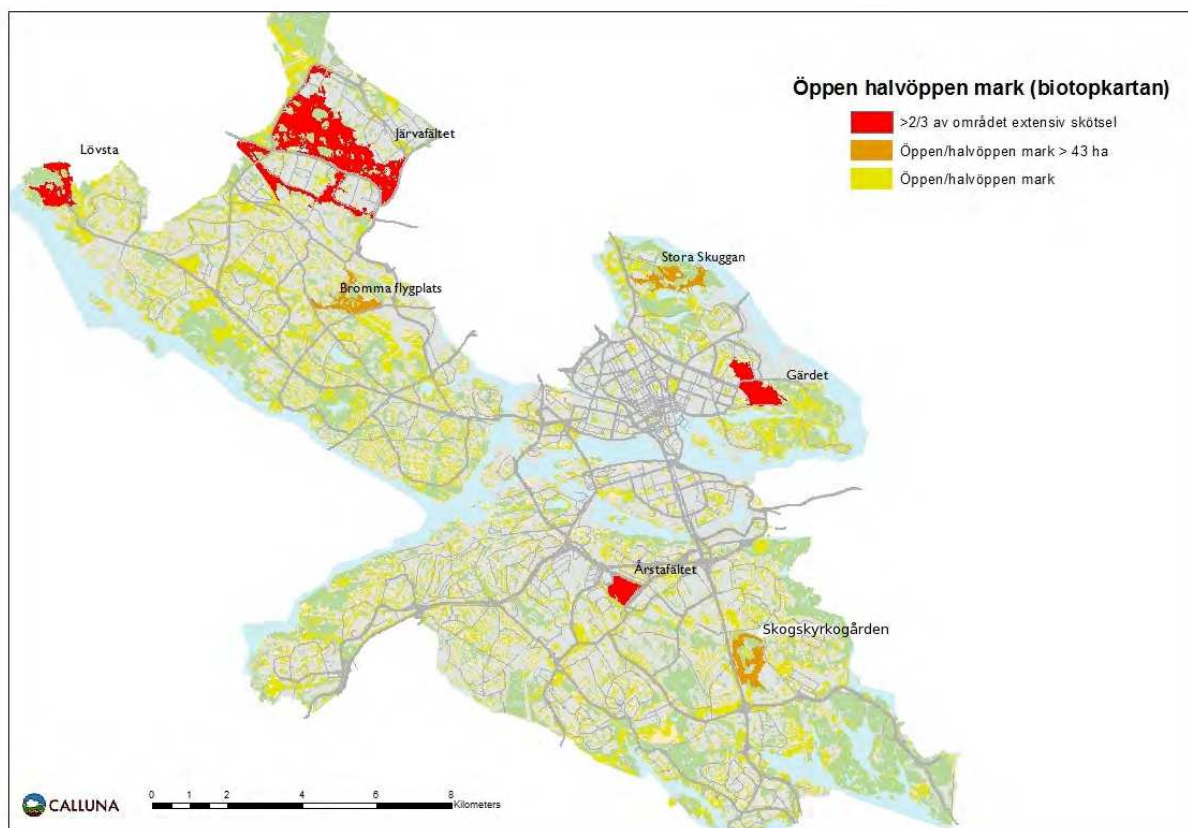
Stockholms stad, Miljöförvaltningen, har tagit fram ett kunskapsunderlag om spridningssamband, så kallade habitatnätverk (Mörtberg m.fl. 2006 & 2007) vilket har använts för att se hur utredningsområdet förhåller sig till Stockholms stads övergripande grönstruktur. De tre viktigaste habitatnätverk är:

- Ädellövträd (med en grupp vedlevande skalbaggar som fokusart)
- Barrskog (med fokusarten tofsmes)
- Groddjur

Utredningsområdet har inte har någon större betydelse som spridningssamband för de tre habitatnätverk som Stockholms stad i tidigare kommunövergripande utredningar lyft fram som prioriterade ekologiska nätverk. Den nya bebyggelsen och krympningen av fältet har ingen positiv inverkan på de tre habitatnätverken men heller ingen stor negativ påverkan. Det finns risk för en liten negativ påverkan på ädellövträdsnätverket genom att spridningsvägen till Vinterviken får ett större inslag av tät bebyggelse.

3.1 Öppna marker

Årstafältets största värde är att fältet utgör ett stort sammanhängande område med öppna gräsmarker, gräsmarker med buskar och små trädgångar. Karta 3 visar att det bara finns åtta öppenmarksområden i Stockholms stad som är lika stora som Årstafältet. Av dessa har enbart fyra till minst 2/3 en extensiv skötsel, dvs, inte bruksgräsmattor, utan mer karaktär av slåtterängar. Dessa är Årstafältet, Gärdet, Järvafältet och Lövsta.

Karta 3: Gula, orangea och röda områden visar öppen eller halvöppen mark från biotopkartan. Årstafältet (avgränsat av Östbergavägen, cykelvägen vid Huddingevägen, bebyggelse i norr och Årstahallarna i väster) är ca 43 ha stort. Sammanhängande öppenmarksområden som är större eller lika stora som Årstafältet har orange eller röd färg på kartan. Röda områden är de som är minst av Årstafältets storlek och där över 2/3 av området sköts extensivt, till exempel med slåtter.

Utanför kommungränsen finns stora öppna marker vid Albysjön, Ågesta och Erstavik i söder, Ekholmsnäsgränd med flera lokaler på Lidingö och på Lovön med tex. Koviksområdet. För Stockholms stad utgör Årstafältet en sällsynt biototyp.

Totalt kommer cirka 24 hektar öppen och halvöppen mark i norra och västra delen av Årstafältet att bebyggas eller omvandlas till park- eller aktivitetsbrygga. Av dessa har 18 hektar klassats som öppen mark i naturvärdesinventeringen medan sex hektar har klassats som buskar och bryn.

Öppen mark med naturvärde (klass 3) som kommer att bebyggas är:

- Torrbacke/Hällmark (delområde 38)

- Torrbacke/Hällmark (delområde 40)

Öppna marker med inslag av buskar och träd finns i huvudsak i norra delen av fältet. Dessa marker kan vara rika på insekter med många olika arter av steklar, fjärilar och skalbaggar. Arealen med inslag av buskar och träd som försvinner är större än arealen helt öppen mark som ianspråkats eller omvandlas. Norr om Valla å tas två delområden med spridda buskar och varierad flora i anspråk: delområde 9 och 14. Härifrån föreslås också en del buskar att flyttas till södra delen av fältet. På och intill bullervallen mot Huddingevägen kommer också buskar och träd att planteras.

Torrbacken (delområde 31, högt naturvärde) och buskmiljöerna (delområde 29 och 30 visst naturvärde) i sydvästra delen av Årstafältet, intill Göta landsväg blir kvar men hamnar precis intill aktivitetsbryggan. Dessa områden kommer att bevaras och utvecklas i den blivande parken. Att tillskapa miljöer med väggkantsflora längs Göta landsväg är en åtgärd som förstärker värdena både för den biologiska mångfalden och kulturmiljön.

Flera delområden omgestaltas, men får samma funktion. Här finns förutsättningar att stärka naturvärdena genom insädd av nektar- och frörika växter, medvetna val och placering av buskar och träd. Det gäller för delområdena:

- Svackdike, (delområde 20). Utvidgas och omgestaltas. Diket kommer att vara vattenfyllt större delen av året och kommer att ingå i den nya utökade fuktängen.

- Fuktäng (delområde 21). Fuktängen får större yta. Den befintliga fuktängen blir delvis kvar.

- F.d. Solrosåker (delområde 33). Området omvandlas, men värden som finns i dag ska beaktas.

- Gräsmark, fältskikt värdefull födoresurs för fågel (delområdena 36 och 50). Området omvandlas, men värden som finns i dag ska beaktas. Låg bullerskärm anläggs och planteras med buskar. Områdena blir mosaikartade och hagmarksliknande med mindre ytor som troligast hävdas med slätter på sikt. Det kan också finnas odlingsmark insprängt i parkmarken.

3.2 Buskar och bryn

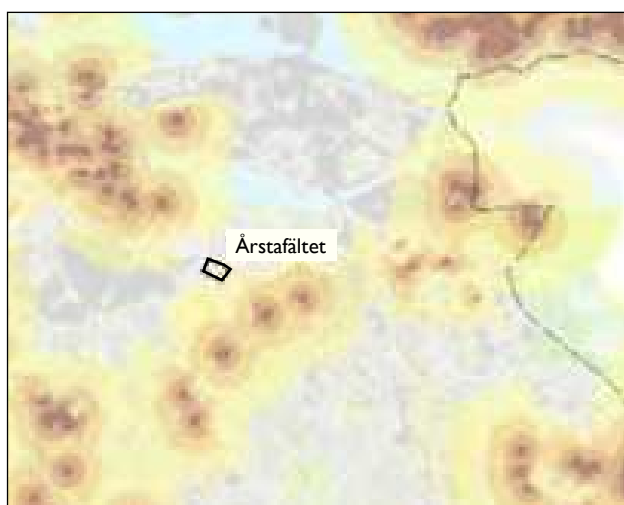
Buskar och bryn kompletterar de öppna de helt öppna markerna. Totalt bebyggs (eller kommer att ingå i park- eller aktivitetsbryggan) cirka sex hektar mark med buskvegetation. Denna yta finns delvis norr om Valla å, väster om golfen samt väster om koloniområdet. Delar av hagtornsmiljöerna norr om Valla å (delområde 10) kommer att omvandlas till kvartersmark. De södra delarna av beståndet (delområde 11) kommer dock att kunna sparas, då bebyggelsen viker in här. Hagtornsbuskar i de norra delarna av hagtornsmiljöerna föreslås flyttas till södra delen av fältet (Topia, utredning av Göta landsväg m.m, 2012).

För att tillföra värden för fåglar och även insekter är det bra att etablera träd- och buskgrupper längs Göta landsväg. Sälj är viktig för många vårtidiga insekter, till exempel de steklar som kan gynnas av sandiga miljöer längs vägen. Sälj gynnar även vanliga bin och andra pollinerare. Det är också gynnsamt att föra in och kanske flytta blommande och bärande buskar och träd i de nya miljöerna på Årstafältet. Det är även positivt att bevara och stärka dessa miljöer i den nya bebyggelsen.

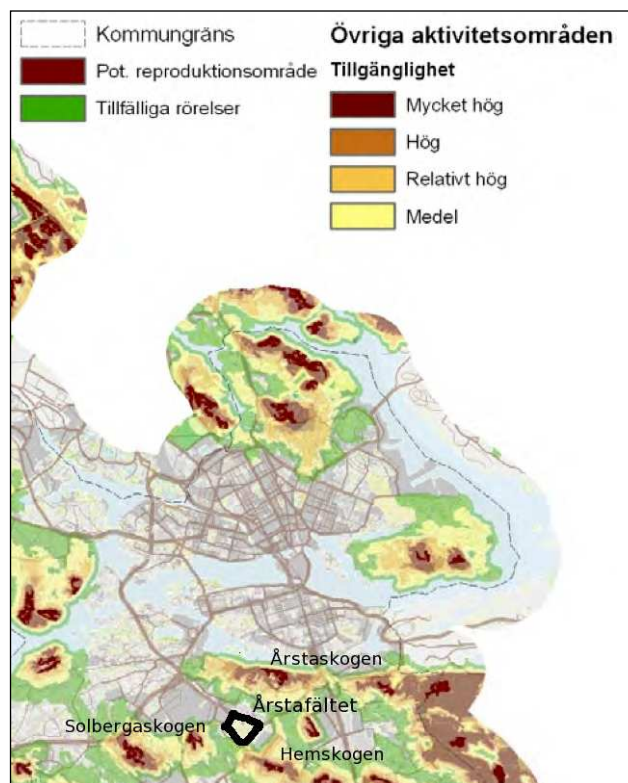

3.3 Skog och trädmiljöer

Årstafältet utgör inte reproduktionsområden i ädellövträdsnätverket. Det finns några gamla ekar i stadens ekdatabas strax öster om fältet på Bägersta bytomt, men dessa ingår inte i något så kallat kärnområde. Enligt habitatnätverket och ekdatabasen ser Årstafältet inte ut att i nuläget utgöra ett välfungerande spridningssamband för eklevande vedinsekter. För insekter som kan sprida sig långt kan det finnas en spridningsfunktion söderifrån och österifrån över Årstafältet och vidare till Vinterviken och vice versa. Koloniområden och busk- och brynmiljöer är element som förstärker funktionen i ett spridningssamband. Dessvärre är det långt mellan ekar med välutvecklade hålbildningar. Kärnområden för ek finns någon kilometer nordväst om Årstafältet (Vinterviken), tre kilometer nordost om fältet (Sickla), och fem kilometer sydöst om fältet (Sköndal) (Stockholms stads ekdatabas, Ekologigruppen 2007). Vid plantering av träd finns det möjlighet att föra in t.ex. ek för att stärka ädellövssambandet över Årstafältet.

Figur 5

Figur 6

Utredningsområdet består huvudsakligen av öppna eller halvöppna marker. Därmed ingår inte Årstafältet i barrskogs nätverket. Större barrskogar som kan fungera för arter som är beroende av sammanhängande barrskogsområden, t.ex. tofsmesrevir, är Årstaskogen norrut och Hemskogen, Svedmyraskogen och Fagersjöskogen söder om Årstafältet. Mellan dessa två barrskogsområden finns en svag spridningsväg öster om Årstafältet. Söder om Östbergavägen, sydost om Årstafältet, ligger Kvarnbacksskogen och ett smalt stråk med gamla tallar väster om denna. Dessa små områden utgör sannolikt en svag länk mellan Hemskogen och Solbergaskogen. Stråket med tall i väster kommer i stort sett att bli kvar men marginellt påverkas av en ny trapppförbindelse mellan Östberga och Årstafältets marknivå. Kvarnbacksskogen påverkas inte.

Vitpilsallén (delområde 15) försvinner och marken kommer att tas i anspråk av den planerade bebyggelsen. Värden på platsen försvinner för vedlevande insekter, insekter som använder nektar och pollen som en födoresurs (bland annat de insekter som föryngrar sig i pilarna), fåglar (födosök och boplatser). De sammanlagda värdena är stora. I anspråktagande av marken bedöms att i hög grad påverka naturvärdena lokalt på Årstafältet.

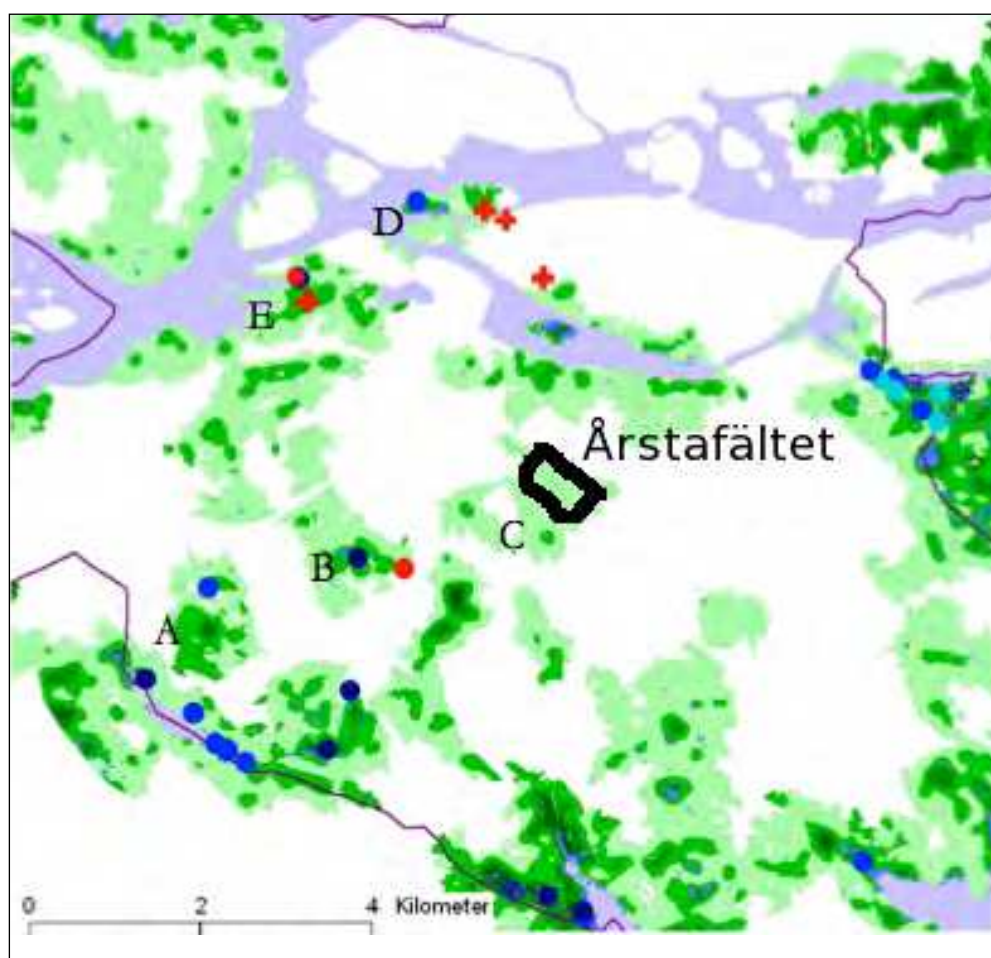
Figur 5 Ädellöv. Gradienten från rött till gult visar upplevt avstånd för fokusarten mellan miljöer med gamla ädellövträd.

Figur 6: Vinröda områden visar gamla barrskogar som är tillräckligt stora för tofsmesen att häcka i. Färgskalan mörkrött till gult visar hur gynnsam biotopen är för tofsmesens förflyttning. Grå områden är inte tillgängliga.

3.4 Valla å och dammen

Tidigare utredningar har visat att Årstafältet i dagsläget inte är en livsmiljö för groddjur trots att Valla å och dagvattendammen skulle kunna tänkas vara lekvatten och fältet borde kunna fungera som sommarhabitat (bilaga 2 och Dannelid 2004). Solbergaskogen och Nackareservatet är groddjurslokaler på mellan en och en halv och fyra kilometers avstånd, men Årstafältet är omgivet av högt trafikerade vägar och tätbebyggda områden vilket gör att man inte kan förvänta sig en fungerande metapopulationsdynamik. (Metapopulation = en population som är geografiskt uppdelad i delpopulationer, med visst utbyte av individer däremellan).

Valla å och dagvattendammen kommer att omgestaltas för att bli mer synliga och för att kunna hysa en rikare mångfald av växter och djur. Översvämningssonen kring dammen kommer att bli ungefär dubbelt så stor. Därmed kommer vattenomsättningen att vara den samma liksom reningseffekten. Åfåran kommer att grävas ur och loppet ska krökas på några ställen. I den bräddade fåran kommer det att skapas en fuktig miljö. Det kan även planteras träd, t.ex. knäckepil, längs vissa delar av sträckan. Negativ påverkan sker av miljön närmast dammen, med bebyggelse och anläggning av hårdgjord mark närmare dammen.

Figur 7: Habitatnätverk för padda. Koncentrationer av goda sommarhabitat, gröna nyanser. Ju mörkare desto bättre. Blå punkt visar leklokal år 1996 eller senare. Röd punkt är lokal utnyttjad 1996. Rött kors är försvunnen lokal före 1996 (Artarken). Vid Östberga-Årstafältet har padda tidigare funnits men försvunnit (punkt C).

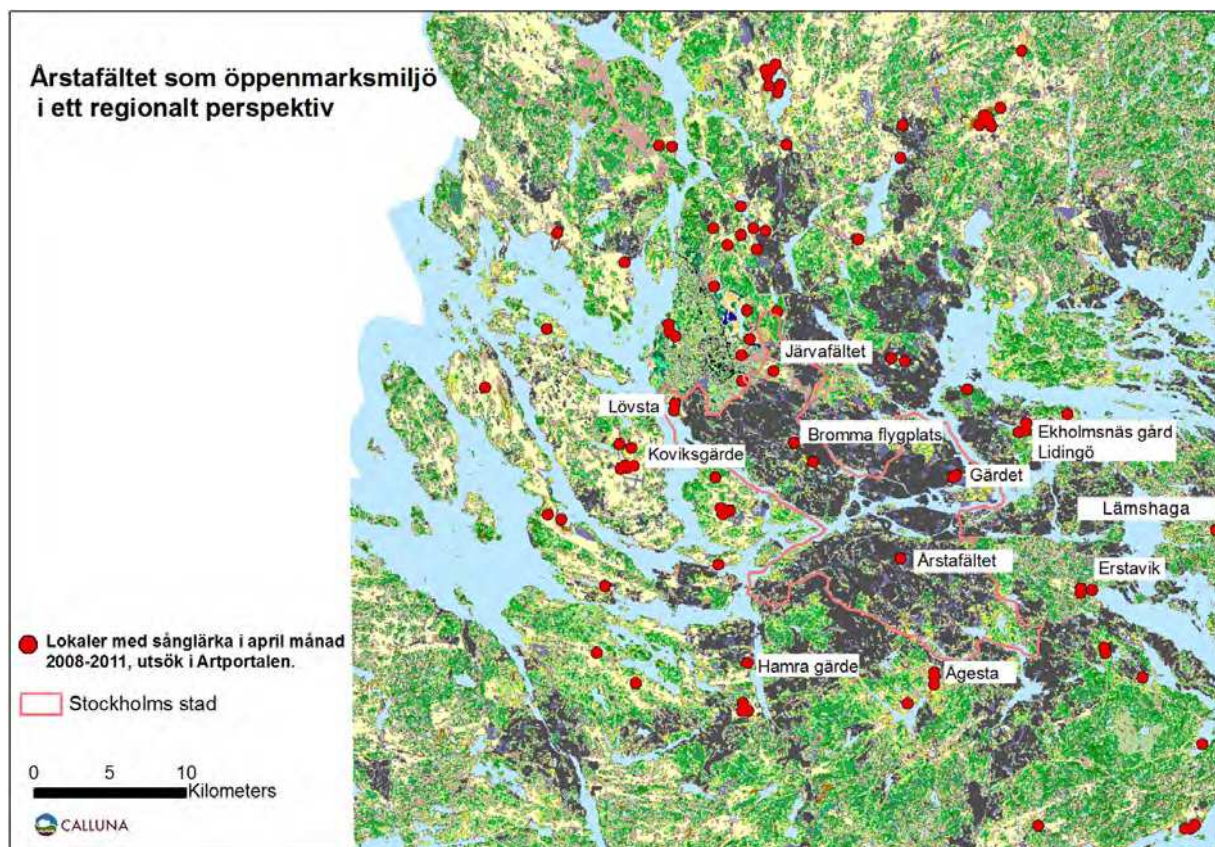

3.5 Fågelliv

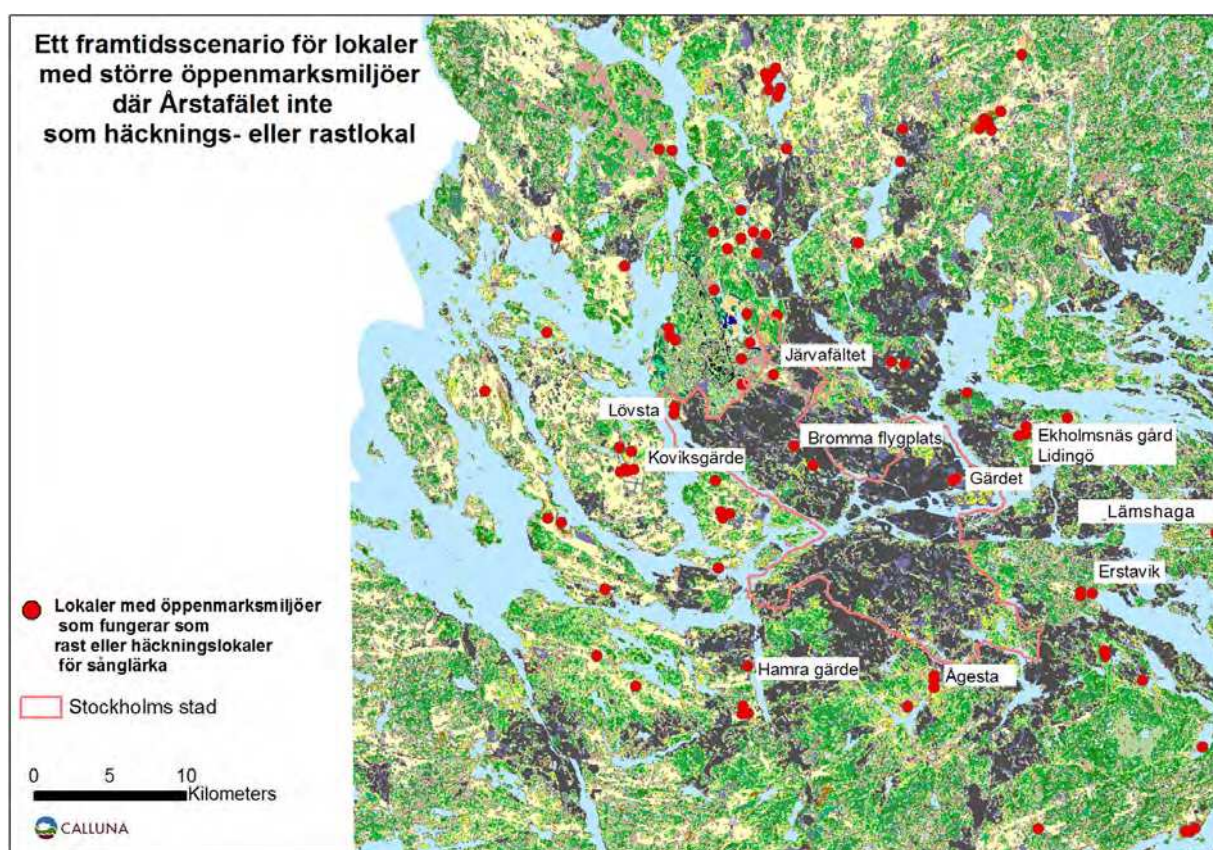
Med karaktär som påminner om ett odlingslandskap, har Årstafältet en ekologisk funktion för öppenmarksfåglar som hör odlingslandskapet till. En analys gjordes för att studera Årstafältet som öppenmarksmiljö i ett regionalt perspektiv där sånglärkan användes som modellart. Observationer av sånglärka i april månad 2008-2011 hämtades från Artportalen. Materialet rensades för att få fram lokaler med en tydlig funktion som rast- eller häckningslokal för sånglärkor och illustreras som punkter på karta 4. Årstafältet visade sig ligga långt ifrån andra lokaler. Analysen visar att Årstafältet är den enda rastlokalen av betydelse i södra delen av Stockholms stad. Fältet har en funktion som rastlokal för sånglärkor som flyger norrut för att häcka i de norra delarna av länet eller i andra delar av landet.

Exploateringen leder till att ytan med sammanhängande öppenmarksmiljö (koloniområdet inkluderat) minskar från ca 43 hektar till cirka 20 hektar (exklusive park- och aktivitetsbryggan). Av denna yta kommer en viss andel att vara av karaktären bruksgräsmatta. Besöksstrycket ökar och medför störningar på fågellivet. Kring dammen kan störningskänsliga arter påverkas så att de inte nyttjar dammen för födosök och rast i samma utsträckning som idag. Karta 5 visar ett framtidsscenario där Årstafältet inte är tillgängligt för rastande fågel. Konsekvenserna blir tydliga i ett kommunalt perspektiv. Södra delen av Stockholms stad riskerar att förlora den enda lokal där en uppenbar funktion för rastande öppenmarksfåglar finns. Sånglärkor, tofsvipor, flockar med starar och trastar riskerar att bli mer sällsynta i södra Stockholms stad. Sambanden mellan det norra/västra och södra/östra delarna av sånglärkelokaler blir svagare. Skulle även lokalerna på Gärdet och andra lokaler österut få nedsatt funktion eller försvinna ökar avstånden markant mellan de östra och nordvästra populationerna. Ur ett regionalt perspektiv bedömer vi dock att länets population av sånglärka inte påverkas om Årstafältets skulle försvinna som häcknings- eller rastlokal.

Funktionen för rastande sånglärkor kan i bästa fall bestå om det framtida fältet utformas så att minst 12-15 hektar sammanhängande yta har god funktion för födosökande öppenmarksfåglar. Detta innebär att ytorna har ängs- eller vallvegetation som slås på sensommaren. Ytorna närmast bebyggelse kommer att vara påverkade av kanteffekter och störning och kan inte räknas in som effektiv yta i funktionsområdet för fågel. Inslag av ”fågelåkrar” med frörika växter där vissa delar lämnas oskördade för födosök på höst och vinter är positivt. Det är viktigt att områdena med naturvårdsinriktad skötsel inte splittras upp om funktionen som rastlokal ska bibehållas för sånglärka, tofsvipa, och flockar med trastar och starar.

Karta 4: Nulägesanalys av Årstafältets betydelse som större öppenmarksmiljö i ett regionalt perspektiv. Lokaler med observationer av sånglärka i april månad är utmärkta. Årstafältet framträder som en av mycket få lokaler som duger för rast och i vissa fall häckning i Stockholms stad. (Fynd av enkla individer samt förbiflygande och sträckande är exkluderade. Skinnarviksberget och Hammarbybacken har tagits bort. Dessa bedöms inte vara egentliga rastlokaler utan har antagits ha observationer p.g.a. att är välbesökta utviksplatser av fågelskådare)

Karta 5: Framtidsscenario med större öppenmarks-lokaler där Årstafältet inte fungerar som rast- eller häckningsmiljö för sånglärka. Årstafältet kan ha haft en funktion som rastlokal för fåglar som söker häckningsbiotop.

4. Tabell, delområden på Årstafältet

Naturvärdesinventering genomfördes på Årstafältet (avgränsning se karta 1). I naturvärdesinventeringen har området besökts i fält och beskrivits och klassats i delområden utifrån naturtyp och naturvärde. Naturvärdesklassningen kan ge tre klasser: (klass 1), högt naturvärde (klass 2), naturvärde (klass 3). Även övriga delområden beskrivits. Klass 4 står för att det finns en rik naturlig eller naturlig vegetation i delområdet. Ofta finns det arter, strukturer eller element som kan berika det framtida landskapet om de kan bevaras. Det kan vara skogsdungar med uppväxta men inte särskilt gamla träd eller gräsmark utan speciella botaniska värden men som fyller en funktion och har värde för vanliga arter knutna till öppen mark. Klass 5 saknar naturvärden knutna till delområdet. Det är bland annat öppna ensartade gräsmarker (klippta gräsmattor och gräsbollplaner). Uppgifter om stadens ekologiska nätverk har inhämtats från Miljöförvaltningen. Uppgifter om rödlistade arter och regionalt och lokalt skyddsvärda arter har inhämtats från ArtDatabanken, Artarken (kärlväxter) samt Artportalen.

Påverkansgrad för ianspråktagande av mark har bedömts och beror på delområdets naturvärdesklass, biototyp och storlek.

* Liten påverkan: Förändringen riskerar att påverka förutsättningarna på Årstafältet. Det kan vara förutsättningarna för känsliga arter eller att en ovanlig miljö minskar i omfattning.

** Påverkan: Förändringen påverkar förutsättningarna på Årstafältet så att ovanligare och känsliga arter riskerar att försvinna eller så att ovanliga miljöer minskar i stor omfattning.

*** Stor påverkan: Förändringen påverkar med stor sannolikhet förutsättningarna på Årstafältet så att ovanliga och känsliga arter riskerar att försvinna eller så att ovanliga miljöer försvinner.

Röd färg anger att det är svårt att ersätta värdena på Årstafältet. Gul färg anger att det är enklare, tex genom ändrad skötsel, att ersätta värdena

Tabell 1: Delområden på Årstafältet med naturtyp (1-52); Delområdets storlek i förhållande till naturtypens/funktionens arealkrav.

Nr	Naturtyp	Storlek	Påverkan	Grad av påverkan
Delområden i klass 2				
15	Pilallé, öppen gräsmark, spridda buskar	Stort	Kvartersmark	***
31	Torrbacke, slån mm.	Stort	Park intill aktivitetsbryggan	0
Delområden i klass 3				
7	Dammen, Valla å och rotzonsanläggning	Ej bedömt	Parkmark/parkbrygga	0
10	Dunge med hagtorn	Stort	Park	0
11	Rad med hagtorn	Stort	Kvartersmark	*
19	Frisk gräsmark med blommande fältskikt	Stort	Parkmark/aktivitetsbrygga	0
21	Fuktäng	Medel	Parkmark, påverkas indirekt	0

Nr	Naturtyp	Storlek	Påverkan	Grad av påverkan
38	Torrbacke/Hällmark	Litet	Kvartersmark	*
39	Torrbacke/Hällmark	Litet	Park intill kvartersmarken	0
40	Torrbacke/Hällmark	Litet	Kvartersmark	*
45	Torrbacke	Litet	Park	0
46	Nordvänd sluttning med tall	Litet	Naturmark, liten del blir gångväg/ trappa	0
48	Torrbackar	Stort	Naturmark	0
51	Kvarnbackaskogen, blandskog	Medel	Naturmark	0
Delområden i klass 4				
2	Öppen frisk till torr gräsmark	Medel	Kvartersmark	*
3	Buskage med nypon, slån	Stort	Kvartersmark	**
4	Koloniområde	Stort	Kvartersmark	*
5	Planterade oxlar längs f.d. Årstälänken	Ej bedömt	Kvartersmark	*
8	Buskar och träd	Ej bedömt	Kvartersmark	**
9	Frisk gräsmark med spridda buskar	Stort	Kvartersmark	**
12	Lövdunge	Medel	Kvartersmark	**
13	Buskmark	Medel	Kvartersmark	**
14	Frisk gräsmark med spridda buskar	Stort	Kvartersmark	**
17	Bullervall med inslag av torrbacksflora, planterad rönn	Stort	Bullervall	**
20	Svackdike, uttorkande	Ej bedömt	Kvartersmark/park	0
22	Frisk gräsmark med inslag av blommande fältskikt	Stort	Parkmark/aktivitetsbrygga	**
24	Buskar och träd	Ej bedömt	Park	0
26	Lövbård, domineras av säl	Stort	Kvartersmark	**
28	Småvatten	Ej bedömt	Aktivitetsbrygga	*
29	Buskmark	Stort	Park	0
30	Buskmark med högre buskar och träd	Stort	Park	0
32	Buskmark och frisk gräsmark	Stort	Park	0
33	Fd. solrosåker	Stort	Park	0
36	Gräsmark med frörika växter	Medel	Park/parkväg	0
42	Buskmark	Medel	Park/Kvartersmark	0
47	Frisk gräsmark	Litet	Park	0
49	Buskmark	Stort	Naturmark	0

Nr	Naturtyp	Storlek	Påverkan	Grad av påverkan
50	Frisk gräsmark med blommande fältskikt	Medel	Park	0
52	Hällmark	Ej bedömt	Naturmark	0
Delområden i klass 5				
1	Öppen anlagd mark	Litet	Kvartersmark	0
6	Planterade alar, gräsmatta	Litet	Parkbrygga	0
16	Bullervall, anlagd gräsmark	Medel	Park/bullervall	*
18	Öppen gräsmark	Litet	Kvartersmark	0
23	Gräsmark, fotbollsplan	Stort	Ny gestaltning meandring Valla å	0
25	Gräsmark, plan för rugby	Medel	Park	0
27	Gräsmark, golfbana	Stort	Kvartersmark	*
34	Gräsmark	0	Park	0
35	Parkering	0	Park	0
37	Gräsmark	Litet	Park, koloniområde/byggnad	0
41	Frisk gräsmark	Litet	Kvartersmark	0
43*	Frisk gräsmark med träd	Litet	Kvartersmark/parkmark	0

* Område 43 inkluderar även delområde 44 som tidigare var ett separat delområde.

5. Referenser

- Andersson Å, Tjernberg M. 2011: *Artfaktablad om gråtrut* ArtDatabanken, SLU 2011-11-25
- Aronsson M. 2010: *Artfaktablad om alm* ArtDatabanken, SLU 2010-12-08
- Berg Å. 2005: *Artfaktablad om sånglärka*. ArtDatabanken, SLU 2011-01-20
- Bodin, Ö. & Zetterberg, A. 2011: *MatrixGreen: Landscape Ecological Network Analysis Tool - User manual. Paper V, Doctoral Thesis. Connecting the dots*. KTH Architecture and the Built Environment. Stockholm 2011
- Ekologigruppen AB 2007. *Stockholms unika ekomiljöer. Förekomst, bevarande och utveckling*.
- Gärdenfors U. (ed.) 2010: *Rödlistade arter i Sverige 2010*. ArtDatabanken
- Mörtberg, U., Zetterberg, A. & Gontier, M. 2007. *Landskapsekologisk analys i Stockholms stad: Habitatnätverk för eklevande arter och barrskogsarter*. Miljöförvaltningen, Stockholms stad.
- Piha, M., Pakkala, T., Tiainen, J., 2003, *Habitat preferences of the Skylark Alauda arvensis in southern Finland*, Ornis Fennica Vol. 80, Sid 97–110
- Svensson S, Svensson M och Tjernberg M: 1999 *Svensk fågelatlas*, Sveriges ornitologiska förening.
- Stadsbyggnadskontoret 2010: *Årstafältet program för detaljplan*, samrådsförslag februari 2010
- Ström K. 2006: *Artfaktablad om rosenfink*. ArtDatabanken SLU 2011-11-07

Opublicerat

- Dannelid Erland 2004: *Djurlivet på Årstafältet*. Undersökning utförd av Erland Dannelid sommaren 2004 på uppdrag av Gatu- och fastighetskontoret
- Eurofins 2011-10-13: *Analysrapport vattenprovtagning dagvattendammen*
- Holm Å. 1997: *En historisk vandring på Göta landsväg över Årstafältet*
- WSP: *Dagvattenutredning Årstafältet 2009-12-18*, rapportnummer 10128536

Digitala källor

- Artportalen, utdrag växter och fåglar 2011-04-04:*
www.artportalen.se/
- Food and Agriculture organization of the United Nations:*
www.fao.org/docrep/006/ad665e/ad665e06.htm
- Den virtuella floran:*
www.linnaeus.nrm.se/flora

